

ANTI~~Q~~VARISK MEDVERKAN 2020

Charlotte Skeppstedt

KNÄREDS KYRKA

OMMÅLNING AV UTVÄNDIGA SNICKERIER

Laholms kommun, Knäreds socken, Knäreds kyrka.

RAPPORT KULTURMILJÖ HALLAND 2020:74

STIFTELSEN HALLANDS LÄNSMUSEER

Stiftelsen Hallands Läns museer, Kulturmiljö Halland.

Uppdragsverksamheten, Halmstad 2020.

Antikvarisk medverkan 2020.

Bild framsida: 2020:63.

Grafisk form: Anders Andersson.

Layout: Charlotte Skeppstedt.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet.

Diarienummer: 2020-293.

INNEHÅLL

Inledning.....	5
Läge.....	5
Beslut och handlingar.....	5
Genomförande.....	5
Antikvarisk medverkan.....	5
Rapport.....	5
Historik och beskrivning.....	5
Före restaurering.....	6
Utförda åtgärder.....	10
Fönster.....	10
Portar och ljudluckor.....	12
Lanternin.....	14
Källor och litteratur.....	17
Arkiv.....	17
Tryckta källor.....	17
Fotonummer.....	17
Film nr.....	17
Rapporter från Kulturmiljö Halland 2020.....	18

4 KNÄREDS KYRKA

INLEDNING

Läge

Knäreds kyrka är belägen i norra utkanten av tätorten Knäred i södra Hallands inland. Cirka 300 meter nordväst om den nuvarande kyrkan ligger ruinen av den gamla medeltidskyrkan (riven på 1870-talet) invid prästgården (1912). Kyrkomiljön utgör tillsammans med delar av den äldre gårdsbebyggelsen en äldre kyrkby, där även den äldre landsvägssträckningen samt en marknadsbod ingår. Församlingshemmet ligger väster om kyrkan och en skola finns i sydöst. Till anläggningen hör också ett vaktmästarkontor.

Kyrkogården kringgärdas av en kallmurad stenmur med smidesgrind åt norr. Muren kantas av trädader, glesa åt söder och öster och tät åt norr, där trädraden står utanför muren. Kyrkogården genomkorsas av grusade gångar och i dess nordöstra hörn finns ett vitputsat bårhus.

Beslut och handlingar

Länsstyrelsen meddelade församlingen att tillstånd inte krävdes för ommålning så länge åtgärderna omfattar normalt underhåll. Församlingen har erhållit kyrkoantikvarisk ersättning för åtgärderna, vilket medför att antikvarisk medverkan krävs som villkor för ersättningen.

Genomförande

Renoveringen har utförts under sommaren 2020 och arbetena slutbesiktigades av antikvarisk medverkande 2020-08-11. Entreprenör har varit Bröderna Bergströms Byggnads AB.

Antikvarisk medverkan

Antikvarisk medverkan och besiktning av de utförda arbetena har utförts av Kulturmiljö Halland genom byggnadsantikvarie Charlotte Skeppstedt. Åtgärderna har dokumenterats före och efter renoveringen.

Rapport

Syftet med föreliggande rapport är att redovisa den antikvariska medverkan och dokumentationen av renoveringsarbetena. Dokumentationen består förutom en beskrivning av åtgärderna även av fotografier före, under och efter renoveringen. Arkivmaterial förvaras hos Kulturmiljö Halland, Bastionsgatan 3 i Halmstad, d nr 2020-293.

HISTORIK OCH BESKRIVNING

Den nuvarande stenkyrkan uppfördes 1853 efter ritningar av Göteborgsarkitekten Hans Jakob Strömberg. Den nuvarande kyrkan ersatte en kyrka som byggdes 1848-49 på samma kyrkplats men som förstördes när tornet störtade in vid den allra första klockringningen. Kyrkan består av ett rektangulärt långhus med en halvrund sakristia på östgaveln samt torn i väster. De vitputsade fasaderna artikuleras med takfriser och hörnlisener och genombryts av rundbågiga fönsteröppningar. Kyrkans portaler markeras av utskjutande risaliter med eget takfall och har portar från byggnadstiden. Långhuset täcks av ett sadeltak och tornet kröns av en huv med små hörntorn samt en lanternin med en kort spira. Det karaktärsskapande tornet kröns av en tornhuv och lanternin av trä med kort spira, flankerad av små tureller. I tornets västfasad sitter ett ovanligt utformat fönster med korsform. Kyrkklockorna dateras till 1595 och 1643 och är överförda från kyrkans medeltida föregångare. Exteriören präglas helt av byggnadstiden.

Interiört präglas kyrkorummet huvudsakligen av byggnadstidens klassicism. Ursprungligt i kyrkorummet är; trägolvet i långhuset, den slutna bänkinredningen, inklusive korbänkar, sakristians snickerier samt predikstolen av Mjöbäckssnickaren Johannes Andersson. Inredningen i koret är samtida med kyrkan, medan orgelfasaden (1875) tillkom något senare. Invändigt täcks det vitputsade kyrkorummet av ett trätunnvalv och korets raka östvägg har ett arkitektoniskt triumf-

bågsmotiv. 1953-54 dekorerades korväggens centralparti med en fresk av konstnären Per Siegård. Samtidigt insattes en dopfunt av Bohusgranit och nummertavlor av skulptören Eric Nilsson i Harplinge. Läktaren utökades och läktarunderbyggnader tillkom också. Från kyrkans äldre föregångare har överförts ett krucifix som ursprungligen ingick i den äldre kyrkans altarprydnad samt en äldre altartavla.

FÖRE RESTAURERING

Fönster, portar, ljudluckor och lanternin var i behov av ommålning. Färgen flagnade, kitt hade lossnat och den bruna kulören hade bleknat, inte minst på portarna som hade fått en mjölkvit hinna på färgskiktet. Det fanns en del trasiga glasrutor. På lanterninen fanns en del rötskador och sprickbildning på panelen.

Färgskiktet på fönstren flagnade kraftigt, inte minst på södersidan som är mest utsatt. På fönstren finns både hörngångjärn och hörnjärn av flera olika modeller i behov av ommålning.

Förutom de stora fönstren på långskeppet finns flera mindre fönster på västgaveln och på tornet. Färgen flagade kraftigt men i övrigt var fönstren friska.

Huvuddörren i väster var i behov ommålning. Spegelarna nedtill har stora sprickor. Dörrarnas kulör är blekt.

Dörren upptill till vänster är södra porten och dörren till höger är norra porten. Den södra dörren är i sämre skick än den norra, då den är mer utsatt för solljus, men båda är i behov av ommålning. Spegelarna nedtill är mer spruckna på den södra dörren. Dörren till vänster är sakristiedörren i öster. Denna dörr renoverades för några år sedan, då speglarna nedtill var i mycket dåligt skick och nytillverkades.

Färgskiktet på ljudluckorna flagar kraftigt, särskilt åt väster och söder.

På lanterninen flagade färgskiktet och det fanns både rötskador och breda sprickor i panelen.

UTFÖRDA ÅTGÄRDER

Fönster

Träfönstren har rengjorts från all löst sittande färg. Fönstren har kittats med naturfärgat linoljekitt från Engwall o. Claesson AB. Fönstren har grundats med en blandning 50/50 av kokt linolja och terpentin. Fönstren har mellanstrukits och slutstrukits med linoljefärg från Engwall o. Claesson AB i kulör S7010-Y70R.

Fönster på långhuset efter ommålning. Fönstren har rengjorts på plats från löst sittande färg. Fönstren har inte varit öppningsbara på länge och har även under tidigare ommålningar målats på plats utan att öppnas. Alla bågar har inte ens gångjärn.

På nästa sida:
Det finns flera olika typer av gångjärn och hörnjärn på långhusets fönster. Gångjärnen har rengjorts och målats om med linoljefärg.

De mindre fönstren på västgaveln och på tornet efter rengöring från lösa färgskikt och ommålning med linoljefärg.

Samtliga fönster, portar och ljudluckor har målats om i samma bruna kulör. På fotografierna i rapporten kan dock kulören upplevas som olika.

Portar och ljudluckor

Panelen på dörrbladet i öster har reparerats. Dörrarna har skrapats rena från löst sittande färg, slipats och rengjorts och grundats med en blandning 50/50 av kokt linolja och terpentin. De har målats om med linolfärg från Engwall o. Claesson AB i kulör NCS S7010-Y70R. Beslag har rengjorts från rost och grundats med äkta blymönja från Introteknik innan målning med linolfärg i samma kulör som portarna.

Samtliga dörrar på kyrkan har rengjorts från löst sittande färg och målats om med linolfärg. Spegelarna nedtill på västra entréns (se fotografier till vänster) och södra entréns (se fotografier ovan) dörrar har stora springor som sedan tidigare har fyllts i med smala träribbor. Dessa träribbor har fått vara kvar och har endast justerats och kontrollerats så att de sitter fast. Övriga mindre sprickbildningar har lagats upp med linolekitt.

Norra entréns portar och sakristians portar efter ommålning. Norra entréns portar var i bättre skick än övriga äldre portar med mindre sprickor i speglarna.

Ljudluckorna på tornet efter rengöring av lösa färgskikt och omålning med linoljefärg.

Lanternin

All lös färg har skrapats bort och ytorna har slipats och rengjorts. Vid skrapning av panelen upptäcktes en del rötskador som har reparerats. Skadat virke har bytts mot nytt. De sprickor som finns i fasad och luckor har fyllts i med linoljekitt. Panelen och luckorna har grundats med förtunnad linoljefärg. Lanterninens träpanel har målats om med linoljefärg från Engwall o. Claesson AB i kulör NCS S0502-Y. Luckorna i lanterninen har målats om med linoljefärg från Engwall o. Claesson AB i kulör NCS S7010-Y70R.

Fotografiet ovan: När lanterninens färgskikt skrapades upptäcktes en del rötskador som har åtgärdats. Färgskiktet på lanterninen var dåligt och mycket av färgen har skrapats bort. Det syntes endast vita färgskikt på lanterninens väggar.

Fotografier till höger: Efter renskrapning av lösa färgskikt och lagning av rötskador har lanterninen grundats med utspädd linoljefärg. Sprickorna i fasaden och i luckorna har lagats med linoljekitt.

(Fotografier på denna sida kommer från Bröderna Bergströms Byggnads AB.)

Lanterninen efter att fasaden och luckorna målats om med linoljefärg från Engwall o. Claesson AB.

Fasaderna har målats om i en bruten vit kulör och luckorna i samma bruna kulör som fönster, portar och ljudluckor.

KÄLLOR OCH LITTERATUR

Arkiv

Kulturmiljö Halland, Bastionsgatan 3 i Halmstad

Tryckta källor

Andersson, Carl Magnus, Knäreds tre kyrkor. Särtryck ur Halland 1975.

FOTONUMMER

Digitala fotografier till fotodokumentationen utförd vid den antikvariska medverkan av renovering och ommålning av portar, ljudluckor, fönster och lanternin på Knäreds kyrka förvaras hos Kulturmiljö Halland, Bastionsgatan 3 i Halmstad. Fotografierna är tagna av Charlotte Skeppstedt, där inget annat anges.

Film nr

2020-63

RAPPORTER FRÅN KULTURMILJÖ HALLAND 2020

RAPPORTNR OBJEKT

2020:30	Kyrkogårdarnas historia, vård och underhåll, bilaga till kulturhistoriska inventeringar i Falkenbergs pastorat
2020:31	Inventering inför planerad deponi. Varbergs kn, Veddige sn. Ark. inventering
2020:32	Jutanområdet, Antikvarisk förundersökning
2020:33	Planområde Himle och Fun City, Spannarp socken, Ark. utredning
2020:34	Utredning inför GC-väg utmed väg 613 mellan kustvägen och Harplinge samhälle. Harplinge socken, Ark. utredning.
2020:35	Söndrums församlingsgård, antikvarisk förundersökning
2020:36	Efterunders. och återställning av plundringsgrop intill Krokstenen, Örelid. Laholm, Tjärby sn, Ark. efterundersökning.
2020:37	Skottorps slott. Restaurering
2020:38	Kristneheds manbyggnad. Kulturhistorisk utredning
2020:39	Laholm RAÄ 142, Laholms stad, Lagaholm 4:1, RAÄ 19:1, RAÄ 142:1, Ark. schaktningsövervakning
2020:40	Krutkällargången, Halmstad kommun och stad, Bastionen Norre Katt, RAÄ 33:1, Ark. schaktningsövervakning
2020:41	Kv Jungfrun, Oxen och Hästtorget, Laholm. Förslag till planbestämmelser.
2020:42	Spannarp Östra, Spannarp socken, Ark. utredning
2020:43	Fem provborrhål inom Österskans. Halmstad kommun, Österskans 1 och Halmstad 6:31. Ark. kontroll.
2020:44	Arkeologisk utredning inom Tofta 2:2. Varbergs kommun.
2020:45	Apelviksgården, omläggning av stråtak. Antikvarisk medv.
2020:46	Professorn 7, Hotell Gästis i Varberg, Antikvarisk förundersökning
2020:47	Folkvandringstid, Vendeltid & Vikingatid, Kvibille 21:1, Ark. förundersökning
2020:48	Boplatzlämningar i Hasslöv, Hallands län, Laholms kommun, Hasslövs socken, Ark. utredning
2020:49	Gravar och boplatser invid Kistinge deponi, Eldsberga socken, Ark. utredning
2020:50	Villa Örnvik, Eketånga 2:71, Halmstad, Antikvarisk förundersökning.
2020:51	Kvarnadalen i Sällstorp, Vård- och underhållspan
2020:52	Landa kyrka, mögelsanering
2020:53	Societetshuset i Varberg, antikvarisk konsekvensutredning
2020:54	Långanskogen, vård- och underhållsplan
2020:55	Göingegårdens smedja, Antikvarisk förundersökning
2020:56	Falkenbergs stadshus, ändring av ventilation
2020:57	Ny spillvattenledning i Skrea. Ark. utredning
2020:58	Lugnarohögen, renovering av gravhög och stuga
2020:59	Boplatzlämningar inom Altona 2:1 och 4:34. Ark. utr.
2020:60	Odlingen, Tönnersjö 4:2, Dokumentation inför riving
2020:61	Excellensen 2, Fasad- och markförändring
2020:62	Arkeologisk utredning av Boberg 8:27
2020:63	Arkeologisk utredning av fastigh. Mellby 5:44 i Södra Mellby, Laholms kommun
2020:64	Landeryds godsmagasin, underlag inför renovering
2020:65	Hunnestad 5:24 och 5:13. Ark. utr.
2020:66	Svenstorps mejeri. Renovering av fönster, etapp 2.
2020:67	Vinbergs prästgård, renovering av fasad
2020:68	Nya fornlämningar på Galgberget, Halmstad stad, Ark. utr.
2020:69	Österskans, Halmstad. Ark. förundersökning
2020:70	Nösslinge kyrka, klimatanpassing
2020:71	Nösslinge kyrka, borttagande av bänk
2020:72	Lugnarohögen inför renovering, Hasslöv socken, Ark. undersökning
2020:73	Bårarps stenbrott, Steninge och Rävinge. Ark. fältinventering
2020:74	Knäreds kyrka, ommålning av utvändiga snickerier

**Bröderna Bergströms
Byggnads AB**
Materialspecifikation Knäreds kyrka

Halmstad 2020-09-07

Utfört	Materialval	Leverantör
Olja till fönster och dörrar:	50% kokt linolja 50% balsamterpentin	Engwall o Claesson Götlundagatan 11 124 71 Bandhagen Tel: 08- 86 03 50
Färg till dörrar:	Linoljefärg, S7010-Y70R	Engwall o Claesson Götlundagatan 11 124 71 Bandhagen Tel: 08- 86 03 50
Färg till fönster:	Linoljefärg, S7010-Y70R	Engwall o Claesson Götlundagatan 11 124 71 Bandhagen Tel: 08- 86 03 50
Rostskydd beslag mm	Äkta Blymönja	Introteknik AB Herseudsv 5A 181 50, Lidingö Sweden
Färg till panel	Linoljefärg, S0502-Y	Engwall o Claesson Götlundagatan 11 124 71 Bandhagen Tel: 08- 86 03 50
Kittning	Linojekitt naturfärgat	Engwall o Claesson Götlundagatan 11 124 71 Bandhagen Tel: 08- 86 03 50

KULTURMILJÖ
HALLAND

Postadress: Tollsgatan 7 | 302 32 Halmstad | Tel: 035-19 26 00
E-post: kansli@kulturmiljohalland.se | Hemsida: www.kulturmiljohalland.se